

АНОТАЦІЯ

Вінарчук Н.М. Підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти.
Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» – Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2024.

Актуальність дослідження. Проблема формування, зміцнення, збереження і відновлення здоров'я є актуальною на різних етапах діяльності суспільства. У Національній Доктрині розвитку освіти в Україні, Законі «Про дошкільну освіту» зазначено про необхідність виховання в дитини ціннісного ставлення до життя, власного здоров'я та здоров'я інших людей як до найвищої індивідуальної та суспільної цінності.

У сучасному суспільстві питання здоров'я є надзвичайно актуальним. Ковід-19, повномасштабне вторгнення росії в Україну, психоемоційне напруження, малорухливий спосіб життя, неякісне харчування негативно вплинули на стан здоров'я кожного громадянина. Зазначені чинники актуалізують необхідність формування у дітей навичок ведення здорового способу життя, бережливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я тих, хто їх оточує.

У Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено, що одним із пріоритетних завдань є збереження та зміцнення здоров'я, психологічний і фізичний розвиток дітей дошкільного віку. Дошкільна освіта є цілісним процесом, який спрямований на забезпечення всебічного розвитку дошкільників, згідно їх вікових особливостей.

Означена проблема набуває важливості у професійній підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти. Відсутність належного рівня готовності зумовлює необхідність здійснення наукового пошуку технологій, педагогічних умов, змісту, форм професійної підготовки майбутніх вихователів закладів

дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти (ЗДО).

Теоретична та практична значущість даної проблеми, відсутність окремого педагогічного дослідження присвяченого підготовці майбутніх фахівців з питання здоров'язбереження зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: **«Підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності у закладах дошкільної освіти».**

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше:

- здійснено теоретичний аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти;

- уточнено сутність базових понять дослідження: «підготовка», «професійна підготовка», «професійна підготовка майбутніх вихователів», «професійна готовність», «здоровий спосіб життя», «освітнє середовище», «здоров'язбережувальне середовище», «компетентність», «компетенція», «здоров'язбережувальна компетентність»;

- подано авторські означення понять «готовність», «професійна підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності», які трактуємо як:

- *готовність – вагома складова професійної компетентності вихователя ЗДО, що характеризується особистісними та професійними якостями, які забезпечують ефективну реалізацію завдань здоров'язбережувальної діяльності в умовах ЗДО;*

- *професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності – це чітко організований систематичний процес, спрямований на формування загальних і фахових компетентностей, особистісного потенціалу, мотиваційної готовності для реалізації завдань здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти.*

- схарактеризовано критерії сформованості професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності в ЗДО: мотиваційний, когнітивний, особистісний, діяльнісний та розроблено їхні показники;

- описано якісні характеристики рівнів сформованості професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти: високий, середній, низький;

- розроблено та обґрунтовано модель підготовки майбутніх вихователів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти.

Практичне значення результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути використані для: організації освітнього процесу професійної підготовки майбутніх вихователів спеціальності 012 Дошкільна освіта: оновлення освітніх програм професійної підготовки майбутніх вихователів в умовах закладу вищої освіти (ЗВО); удосконалення змісту нормативних та вибіркового компонентів освітньо-професійних програм (ОПП) підготовки майбутніх фахівців; підвищення кваліфікації та вдосконалення професійної майстерності вихователів закладів дошкільної освіти.

У вступі зазначено актуальність дослідження, зв'язок дослідження з науковими програмами, темами, планами, означено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, описано наукову новизну та практичне значення результатів дослідження, особистий внесок здобувача, структуру й обсяг дисертаційного дослідження.

У першому розділі на основі теоретичного аналізу наукових досліджень виокремлено характерні поняття дефініцій «здоров'я», «підготовка», «професійна підготовка», «професійна підготовка майбутніх вихователів», «компетенція», «компетентність», «здоров'язбережувальна компетентність». Проаналізовано нормативно-правову базу проблеми дослідження.

Означено: підходи до проблеми готовності педагогів до професійної діяльності (аксіологічний, когнітивний, діяльнісний, управлінський); основні компоненти готовності, які спрямовані на підготовку вихователя до формування

здоров'язбережувальної компетентності; функції здоров'язбережувальної діяльності (здоров'язбережувальна, орієнтувальна, розвивальна та інші), питання важливості здоров'язбереження в системі гармонійного розвитку особистості; перелік характеристик та принципи створення освітнього і здоров'язбережувального середовищ; аспекти здоров'язбережувальної діяльності майбутніх вихователів.

У другому розділі здійснено аналіз сучасного стану підготовки майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в ЗДО. Виокремлено та охарактеризовано критерії та їх показники (мотиваційний, когнітивний, особистісний, діяльнісний), рівні (високий, середній, низький) сформованості професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти.

Визначено та обгрунтовано чотири групи психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти: організаційно-управлінські, організаційно-технологічні, організаційно-методичні, організаційно-педагогічні.

У третьому розділі описано етапи проведення педагогічного експерименту (організаційно-підготовчий, констатувальний, формувальний, контрольний), розроблено та описано модель підготовки майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти, результати апробації педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в ЗДО, проаналізовано результати дисертаційного дослідження.

Розроблено та впроваджено в освітній процес професійної підготовки майбутніх фахівців закладів дошкільної освіти навчально-методичні матеріали для здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта (спецкурс, індивідуальні завдання для наскрізної педагогічної практики, тренінги, доповнено зміст навчальних модулів освітніх компонентів).

Дослідження здійснювалося у чотири етапи впродовж 2019 – 2024 років.

На першому, організаційно-підготовчому, етапі (2019 – 2020 р.р.) опрацьовано вітчизняні джерела щодо проблеми підготовки майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в ЗДО. На цьому етапі визначено методологічний науковий апарат (об'єкт, предмет, мета, завдання, методи) дослідження, проаналізовано зміст професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до здоров'язбережувальної діяльності, виокремлено критерії, рівні та показники досліджуваного явища. Обґрунтовано групи психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів.

На констатувальному етапі (2021 – 2023 р.р.) дослідження проведено опитування здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» та вихователів за авторськими опитувальниками з метою вивчення стану сформованості професійної підготовки вихователів-практиків та майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти (в опитуванні взяли участь 250 вихователів ЗДО та 150 здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ЗВО). Визначено критерії, показники та рівні сформованості підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти. Розроблено та охарактеризовано модель підготовки майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в ЗДО.

На формувальному етапі дослідження апробовано групи психолого-педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів; розроблено та впроваджено в освітній процес професійної підготовки майбутніх фахівців ЗДО навчально-методичні матеріали для здобувачів спеціальності 012 «Дошкільна освіта». А саме:

- доповнено зміст та надано рекомендації до навчальних модулів таких освітніх компонентів: «Дошкільна педагогіка», «Дошкільна лінгводидактика», «Основи природознавства з методикою», «Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти», «Конструювання та експериментування у ЗДО», «Вступ до спеціальності з основами педагогіки», «Тренінг особистісного зростання майбутніх вихователів».

- розроблено індивідуальні завдання до програми наскрізної практики майбутніх вихователів;

- розроблено спецкурс «Технології забезпечення здорового способу життя вихователями закладів дошкільної освіти».

Обґрунтовано модель підготовки майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності у закладах дошкільної освіти, що уможливорює передбачення результату досягнення поставлених цілей та завдань дисертаційного дослідження.

Ключові слова: вихователь закладу дошкільної освіти, майбутній вихователь, здоров'язбережувальна діяльність, заклад дошкільної освіти, освітній процес, педагогічні умови, освіта, дошкільна освіта, професійна підготовка, дошкільник, студент, діти, здоров'я, заклад вищої освіти, здоровий спосіб життя, професійна діяльність.

ABSTRACT

Vinarchuk N.M. Preparation of future educators for health-preserving activities in preschool education institutions. Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in the specialty 011 Educational, pedagogical sciences, field of study 01 "Education/Pedagogy" – Ivan Franko National University of Lviv. Lviv, 2024.

Relevance of research. The problem of formation, strengthening, preservation and restoration of health is relevant at various stages of society's activity. The National Doctrine of Education Development in Ukraine, the Law «On Preschool Education» states the need to educate children to value life, their own health and the health of other people as the highest individual and social value.

In modern society, the issue of health is extremely relevant. Covid-19, Russia's full-scale invasion of Ukraine, psycho-emotional stress, a sedentary lifestyle, and poor nutrition have negatively affected the health of every citizen. The mentioned factors actualize the necessity of forming in children the skills of leading a healthy lifestyle, careful attitude to their own health and the health of those around them.

The Law of Ukraine «On Preschool Education» states that one of the priority tasks is to preserve and strengthen the health, psychological and physical development of preschool children. Preschool education is a holistic process aimed at ensuring comprehensive development of preschoolers.

This problem is gaining importance in the professional training of future specialists in preschool education. The lack of an appropriate level of readiness makes it necessary to carry out a scientific search for technologies, pedagogical conditions, content, and forms of professional training of future teachers of preschool education institutions for health-preserving activities in preschool education institutions.

The theoretical and practical significance of this problem, the lack of a separate pedagogical study dedicated to the training of future specialists in health care led to the

choice of the topic of the dissertation research: «**Preparation of future educators for health care activities in preschool education institutions**».

The scientific novelty of the study is that for the first time:

- a theoretical analysis of the problem of professional training of future educators of preschool education institutions for health-preserving activities in preschool education institutions was carried out;

- the essence of the basic research concepts was specified: «training», «professional training», «professional training of future educators», «professional readiness», «healthy lifestyle», «educational environment», «health-preserving environment», «competence», «competence», «health care competence»;

- *the author's definitions of the terms «readiness», «professional training of future educators for health-preserving activities» are presented, which are interpreted as:*

- *readiness – a significant component of the professional competence of a SEN educator, characterized by personal and professional qualities that ensure the effective implementation of tasks of health-preserving activities in conditions of SEN;*

- *professional training of future educators of preschool education institutions for health-preserving activities is a clearly organized systematic process aimed at the formation of general and professional competencies, personal potential, motivational readiness for the implementation of tasks of health-preserving activities in preschool education institutions.*

- *the criteria for the formation of professional training of future educators of preschool education institutions for health-preserving activities in preschool education institutions were characterized: motivational, cognitive, personal, activity, and their indicators were developed;*

- *the qualitative characteristics of the levels of professional training of future educators of preschool education institutions for health-preserving activities in preschool education institutions are described: high, medium, low;*

- *a model for training future educators to carry out health-preserving activities in preschool education institutions was developed and substantiated.*

Practical significance of research results. The results of the research can be used for: organization of the educational process of professional training of future teachers of specialty 012 Preschool education; updating educational programs of professional training of future teachers in the conditions of a higher education institution; improvement of the content of normative and selective components of educational and professional programs for the training of future specialists; advanced training and improvement of professional skills of teachers of preschool education institutions.

The introduction indicates the relevance of the research, the connection of the research with scientific programs, topics, plans; the object, subject, goal and task of the research is defined; the scientific novelty and practical significance of the research results, the personal contribution of the recipient, the structure and scope of the dissertation research are described.

In the first chapter, based on the theoretical analysis of scientific research, the characteristic concepts of the definitions of «health», «training», «professional training», «professional training of future educators», «competence», «competence», «health-preserving competence» are singled out. The legal framework of the research problem is analyzed.

Marked: approaches to the problem of teachers' readiness for professional activity (axiological, cognitive, activity, management); the main components of readiness, which are aimed at preparing the educator for the formation of health-preserving competence; functions of health-preserving activities (health-preserving, orientational, developmental, and others), the issue of the importance of health-preserving in the system of harmonious personality development; a list of characteristics and principles of creating an educational and health-preserving environment; aspects of health-preserving activities of future educators.

In the second chapter, an analysis of the current state of training of future educators for health care activities in primary care is carried out. The criteria and their indicators (motivational, cognitive, personal, activity), levels (high, medium, low) of the formation of professional training of future educators of preschool education

institutions for health-preserving activities in preschool education institutions have been identified and characterized.

Four groups of psychological-pedagogical conditions for training future educators of preschool education institutions for health-preserving activities in preschool education institutions are defined and substantiated: organizational-management, organizational-technological, organizational-methodical, organizational-pedagogical.

The third chapter describes the stages of conducting a pedagogical experiment (organizational-preparatory, ascertaining, formative, control), developed and described the model of training future educators for health-preserving activities in preschool education institutions, the results of approbation of pedagogical conditions for preparing future educators for health-preserving activities in ZDO, the results of the dissertation research were analyzed.

Educational and methodological materials for applicants of the specialty 012 Preschool education (special course, individual tasks for end-to-end pedagogical practice, trainings, supplemented with the content of educational modules of educational components) were developed and implemented in the educational process of professional training of future specialists of preschool education institutions.

The study was carried out in four stages during 2019 – 2024.

At the first, organizational and preparatory stage (2019 – 2020), domestic sources regarding the problem of preparing future educators for health-preserving activities in preschools were processed. At this stage, the methodological scientific apparatus (object, subject, goal, task, methods) of the study was defined, the content of the professional training of future teachers of preschool education for health-preserving activities was analyzed, and the criteria, levels, and indicators of the studied phenomenon were identified. The group of psychological and pedagogical conditions for the training of future teachers is substantiated.

At the ascertainment stage (2021 – 2023) of the study, a survey of applicants for the specialty 012 «Preschool education» and educators using the author's questionnaires was conducted in order to study the state of formation of the

professional training of practicing educators and future educators of preschool education institutions for health-preserving activities in institutions of preschool education (250 preschool teachers and 150 students of specialty 012 «Preschool of the World» of preschool education took part in the survey). Criteria, indicators and levels of formation of training of future educators of preschool education institutions for health-preserving activities in preschool education institutions have been determined. A model of training future educators for health-preserving activities in primary care has been developed and characterized.

At the formative stage of the research, groups of psychological and pedagogical conditions for the training of future educators were tested; educational and methodical materials for applicants of specialty 012 «Preschool education» were developed and implemented in the educational process of professional training of future specialists in the field of education. Namely:

- the content was supplemented and recommendations were made for the content of the educational modules of the following educational components: «Preschool pedagogy», «Preschool linguistic didactics», «Fundamentals of natural science with methodology», «Theory and methodology of physical education and valeological education», «Construction and experimentation in ZDO», «Introduction to the specialty with the basics of pedagogy», «Personal growth training of future educators».

- individual tasks for the program of end-to-end practice of future educators were developed;

- developed a special course «Technologies for ensuring a healthy lifestyle for teachers of preschool education institutions».

The model of training future educators for health-preserving activities in preschool education institutions is substantiated, which makes it possible to predict the result of achieving the set goals and objectives of the dissertation research.

Key words: preschool teacher, future teacher, health-preserving activity, preschool education institution, educational process, pedagogical conditions, education, preschool education, professional training, preschooler, student, children, health, higher education institution, healthy way life, professional activity.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Machynska N. I., Lozynska S. V., Dekach Y. Y., Vinarchuk N. M. Theoretical and practical aspects of valeology – the constituents of the system of preschool education. *Revista românească pentru educație multidimensională*. 2021. Vol. 13, No 1. URL: <https://lumenpublishing.com/journals/index.php/rrem/article/view/2972> [in English].
2. Vinarchuk N. M., Haliuka O. S., Sholovii M.T.-I. Features of Using Health-Saving and IC-Technologies in the Formation of a Socially Mobile Teacher in a Pandemic Condition. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*, 2021. Vol. 7, No 2. P. 70-78. URL: https://pp-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20of%20MSU.%20Series%20Pedagogy%20and%20Psychology_2021_Vol.%207,%20No.%202_70-78.pdf [in English].
3. Вінарчук Н. М., Шоловій М.-Т. І. Формування здоров'язбережувальної компетенції дітей дошкільного віку засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Львівського університету. Сер. педагогічна*. 2021. Вип. 35. С. 14-21. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/11318>.
4. Вінарчук Н. М. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти як чинник фізичного розвитку дошкільника, збереження та зміцнення здоров'я. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 45, т. 1. С. 173-177. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/45_2021/part_1/28.pdf.
5. Вінарчук Н. М. Підготовка бакалаврів спеціальності 012 Дошкільна освіта (порівняльний аналіз освітніх програм). *Вісник Львівського університету. Сер. педагогічна*. 2023. Вип. 39. С. 17-25. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/pedagogics/article/view/12030>.
6. Вінарчук Н. М. Сучасний стан професійної підготовки майбутніх вихователів до здійснення здоров'язбережувальної діяльності в умовах закладу

Праці, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Вінарчук Н. М. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти в збереженні та зміцненні здоров'я дітей дошкільного віку. *Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів: Перша науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених 18 – 19 березня 2021 р.* Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. С. 52-55.

8. Вінарчук Н. М. Проблема зміцнення, збереження здоров'я – важливий фактор всебічно гармонійного розвитку особистості дітей дошкільного віку. *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти.* Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2021. Вип. 6. С. 52-54.

9. Вінарчук Н. М. Формування основ здоров'язбережувальної компетентності у дітей дошкільного віку. *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти.* Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. Вип. 5. С. 46-48.

10. Вінарчук Н. М. Використання здоров'язбережувальних технологій у закладах дошкільної освіти. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. Л. В. Барановської.* Київ : НАУ, 2021. С. 14.

11. Вінарчук Н. М. Технології формування здоров'язбережувальної компетенції у дітей дошкільного віку. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 9-10 листопада 2020.* Херсон : Херсонський державний університет, 2020. С. 79-85.

12. Шумська Ю., Вінарчук Н. Здоров'язбережувальні технології як запорука збереження здоров'я дітей дошкільного віку. *Психічне здоров'я особистості у кризовому суспільстві : збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 жовтня 2021 року) / уклад. В.*

С. Бліхар. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. С. 336- 338.

13. Вінарчук Н. М. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування здоров'язбережувальної компетентності дошкільника. *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти*. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. Вип. 7. С. 55-57.

14. Вінарчук Н. М. Підготовка майбутніх вихователів до здоров'язбережувальної діяльності в закладах дошкільної освіти. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: реалії, нові ідеї та перспективи* : тези доповідей IV-ої Міжнародної науково-практичної конференції. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 47-50.

15. Вінарчук Н. М. Професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до здоров'язбережувальної діяльності. *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти*. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. Вип. 8. С. 64-66.

16. Вінарчук Н. М. Важливість формування здорового способу життя у дітей дошкільного віку. *Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів* : матеріали Третьої (III) Всеукраїнської наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та молодих учених (м. Львів, 13-14 квітня 2023 року). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2023. С. 57-61.

17. Вінарчук Н. М., Шоловій М.-Т. І. Формування здоров'язбережувального середовища закладу дошкільної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору: світовий і вітчизняний вимір. III Міжнародна конференція (м. Львів, 27 жовтня 2023 року)*. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2023. С. 123-126.

18. Вінарчук Н. М. Технології формування здорового способу життя майбутніх вихователів. *Матеріали звітних наукових конференцій факультету педагогічної освіти*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2024. Вип. 9. С. 63-65.

19. Вінарчук Н. М. Здоров'язбережувальні технології у просторі сучасного закладу дошкільної освіти. *Педагогічна освіта у світлі реформ та викликів* : матеріали Четвертої (IV) Всеукраїнської наук.-практ. конференції студентів, аспірантів та молодих учених (м. Львів, 22-23 лютого 2024 року). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2024. С. 59-61.